

VALGFOREDRAG I MODUM

Mange tar velferdsstaten som en selvfølge, nå etter flere tiår med jevn vekst og bedre fordeling. Det er den ikke. En falsk trygghet er farlig. Den må ikke lede oss i de valg vi skal ta.

Vi har i denne valgkampen trukket fram erfaringene fra land der Høyrekreftene styrer. Befolkningen i disse landene har lært noe viktig:

2.

- Den sosiale tryggheten er ingen selvfølge
- Den fulle sysselsettingen er ingen selvfølge
- økonomisk vekst, årlige reallønnsøkninger, raske sosiale forbedringer er ingen selvfølge.

Alt dette avhenger av den politikk som føres. Den avhenger av den regjering som velges. Ikke alle forandringer er forbedringer. Det har de lært i England hvor det nå er 3 mill. arbeidsløse. Det frykter jeg at de også vil lære under Reagans styre i USA.

Jeg tror ikke vi får engelske forhold i Norge - selv om Arbeiderpartiet ikke skulle vinne valget. Jeg sa ved valgkampens åpning at vi har et annet sosialt og politisk klima her.

Men velferdssamfunnet vil bli undergravd dersom Høyre prøver å gjennomføre sine skatteløfter. De går opp i 12 milliarder kroner. Jeg ser nå at Høyres ledere strever med å trekke inn igjen omfanget av skatteløftene - og overbudene for offentlige ytelser. Det viser at også de forstår at det ikke er kriser, men grenser vi står overfor, - grenser for hvor mange ting vi kan make på en gang.

Høyre kommer langsomt etter. Og vi må bare tålmodig godta at en viktig del av Arbeiderpartiets reformpolitikk består i å reformere Høyre. Det har vi gjort i mange saker - sist i abortsaken. Spørsmålet er: Skal vi la velge baktropper til å lede oss?

Arbeiderpartiet har fem store saker som peker framover:

- Arbeid for alle
- Forsvar for velferdsstaten
- Oljen for hele folket
- Likestilling og demokrati
- Sikkerhet, avspenning og fred

Vi har ikke valgt disse sakene fordi de er lette eller populære. Tvert om: Det er tunge og vanskelige saker der løsningene krever noe av oss. Vi har valgt dem fordi de avgjør vår framtid som folk.

Krisen i verdensøkonomien gjør at vi stiller arbeid for alle fremst. Ute i verden er det nå mer enn 25 millioner arbeidsledige.

Høyre har - merkelig nok ikke nevnt et eneste eksempel på et borgerlig styrt land som kan stå som modell for Norge. Er det noe annet land som bør være et forbilde for oss? Det tviler jeg på. Vi har nådd et sosialt nivå -en livsstandard og en fordeling av levekår som bringer oss helt i særstilling i verdenssamfunnet. Det har ikke skjedd av seg selv. Det står aktiv vilje bak - og evne til fellesskap.

Jeg er blitt spurt hvorfor jeg ikke også viser til Danmark. Der går det heller ikke særlig bra. Men der har da også siden krigen vært 2 år med sosialistisk flertall og 34 år med borgerlig flertall. Når sosialdemokratene har fått regjeringsansvar, er det fordi de borgerlige i lange perioder har vært ute av stand til å forme levedyktige regjeringer.

La oss så se på vårt eget land. I løpet av 1970-årene økte antall sysselsatte i Norge med ca. 250 000. Det er først og fremst kvinner som har nytt godt av det. Det private forbruket økte med vel 30 prosent. Ikke i noe ti-år i vår historie har vi hatt en slik vekst.

Vi har 5-6 ganger så mange barn i barnehager nå som vi hadde ved inngangen til 1970-åra. Det er over dobbelt så mange hjem som får hjemmehjelp nå som det var i 1970. Antall telefonapparater har i løpet av tiåret steget med 50 prosent. Og - ikke minst - vi har fordoblet antall sengeplasser i sykehjem fra 1970 til i dag. De offentlige utgifter til helsesektoren har økt fra 5,5 milliarder i 1972 til 20 milliarder i 1981. Vi har tatt store felles løft - i utbyggingen av sykehus og skoler, i veiutbygging og i vern av ressurser og miljø. Det er i løpet av 1970-åra skapt en ny næring i Nordsjøen som gir 15 prosent av landets samlede produksjon. Vi har gjennomført det vi lovet velgerne ved inngangen til, dette ti-året: Vekst og vern. Dette er ikke en økonomi

i krise -det er en økonomi i vekst. Det er et land som har opplevet ny fremgang, større sosial trygghet, en høyere livsstandard - og en mer rettferdig fordeling av levekår - tross vanskelige tider ute i verden. Vi har grunn til å være glad for de resultater vi har nådd. Men mange oppgaver ligger foran oss. De løftene skal vi ta i fellesskap. Men utfordringene blir større - ikke mindre i årene som kommer.

Arbeid for alle er Arbeiderpartiets fremste mål. Skal vi løse problemene for ungdom, eldre, kvinner, distrikter og funksjonshemmede, må vi stadig skape nye arbeidsplasser. Arbeiderpartiet har vist at det er mulig. Fra 1973 er det skapt en kvart million nye arbeidsplasser i Norge.

En annen hovedsak er forsvar for velferdssamfunnet. Velferdsstaten er truet hvis solidariteten svikter. Å lokke med store skattelettelser, er å angripe velferdssamfunnet. Godene må betales. Velferdsstaten trenger et sterkt økonomisk grunnlag. Summen av borgerlige løfter og overbud vil øke inflasjonen kraftig. Borgerlige sprik i sentrale spørsmål vil gi handlingslammelse. Begge deler vil undergrave vår økonomi - og dermed velferdssamfunnet. Vi trenger enda mer en sterk styring av økonomien - og vilje til rettferdig fordeling - i internasjonalt vanskelige tider som vi nå er inne i.

I den kommende regjeringsperioden, fra 1981 til 1985, vil antall eldre øke med 43 000. Dette alene vil gi

10.

økte pensjonsutgifter på nær 14 prosent. Men det ville være helt feil å se på de eldre som en belastning eller byrde for samfunnet. Det er en myte at de gamle stadig blir mer skrøpelige mentalt og fysisk, eller at samfunnet ikke har bruk for dem.

De fleste eldre er betydelig friskere og mer vitale enn allmennt antatt. Mange eldre har et for negativt syn på sin egen aldring. Mange plager ses på som en følge av alder, selv når det dreier seg om sykdom som kan behandles hvis de oppdages i tide. Forebygging av sykdommer blir derfor viktigere også for de eldre.

Storparten av alderdommen kan være en aktiv tid for de fleste. Politikken må ta sikte på å fjerne det som hindrer de eldre å utnytte sine evner og erfaringer. Et ledd i dette er Regjeringens forslag om å kunne kombinere arbeid og trygd, og å gjøre overgangen til pensjon mer smidig.

For vi har god bruk for de eldre. De sitter med viktige erfaringer. De har en ressurs det er mangel på: tid. Disse ressursene må nyttiggjøres og formidles, ikke minst til unge mennesker. Vi skal ikke løse de eldres og ungdommens problemer hver for seg. Tenk hva de eldre har å lære bort! Bringes de eldre og de unge sammen - for eksempel i allaktivitetshus som Rønbeckplanen

foreslår - kan det bli færre problemer å løse for begge grupper.

De aller fleste eldre greier seg på egen hånd. Bare en tiendedel har i dag behov for plass i aldershjem, sykehjem eller institusjoner. De fleste har krefter og lyst til å ta hånd om sine egne saker og ta aktivt del i samfunnet rundt seg.

De fleste eldre bor hjemme, og klarer seg godt med sjelden eller ingen offentlig hjelp. En del eldre trenger stadig og mye hjelp for å kunne bo hjemme, eventuelt i aldersbolig. De må få et variert hjelpetilbud, slik at de ikke trenger opphold på institusjon - eller

kan utsette det. Dette er kommunale oppgaver. Staten har imidlertid etablert ulike støtte- og refusjonsordninger for å stimulere kommunene. Disse blir i hovedsak nå innarbeidet i de rammetilskuddene staten gir kommunen.

Regjeringen vil sikre at flest mulig eldre som ønsker det kan bli boende hjemme. Dette vil bli fremmet ved å

- bedre levekårene for de dårligst stilte pensjonistene
- bidra til at eldres behov og interesser i større grad kan tas vare på gjennom planleggingen og virksomheten på ulike samfunnssektorer
- bidra til å sikre de eldres deltaking og medinnflytelse i saker som angår dem både sentralt og lokalt

- stimulere kommunene til fortsatt å bygge ut tjenestetilbudet utenfor institusjon

En hensiktsmessig bolig er ofte avgjørende for om den enkelte kan bo hjemme. Regjeringen legger derfor stor vekt på å bedre de eldres boforhold ved utbedring av den eldre boligmassen, særlig i sammenheng med byfornyelse.

Når flere får flere leveår, flere holder seg friskere lengre, er oppgaven å gjøre livsinholdet i alderdommen rikt, aktivt og variert.

Fjernsynet har de siste månedene vist oss ungdomsopptøyer som har skremt mange. Hva er det egentlig som foregår?

Det finnes sjelden enkle svar på vanskelige spørsmål. Ungdomsproblemene er vanskelige.

Dette er bakgrunnen for den aksjonsplanen Regjeringen har lagt fram denne uken. Vi omdisponerer penger fra andre formål for å få til konkrete og raske tiltak i kommunene.

Vi vet at miljøet rundt familien har endret seg sterkt. De borgerlige partiene er ikke villige til å trekke de politiske konsekvensene av dette. De sier at "Familien må settes i stand til å ordne opp i sine problemer selv".

Vårt svar er at miljøet omkring familien må formes etter familiens behov. Vi trenger barnehager, ungdomsklubber, avlastning, bolig, treffsteder - og etter hvert: rett til nedkortet arbeidstid for de med særlig behov.

Vern om familien betyr å styrke den ytre avlastningen for familien. Vår politikk vil stimulere samspillet mellom familiene, nærmiljøet, skole, arbeidsliv og frivillige organisasjoner. Dette er også rammen for aksjonsplanen.

Vi satser på tiltak som kan hindre at ungdom må ha behandling. - eller blir skrevet ut til gata som oppgitt

av behandlingsapparatet. Tiltakene knytter seg til arbeidslivet, skole, familie og fritid.

Regjeringen vil gå til kamp mot ungdomsledigheten. Ikke all ungdom som vil ha jobb, kan få det. Vi har nådd mange gjennom Ungdomsgarantien. Vi vil forsterke dette arbeidet. Vi vil gjøre alt for å motvirke langtidsledighet. Vi vet at dette fører til en hengemyr av andre problemer - i forhold til yrkesliv, behandling, bolig, rus, økonomi, kriminalitet.

Særlig svakt står ungdom som skal ut på et arbeidsmarked som er i ferd med å forsvinne - de ufaglærtes arbeidsmarked. De faller igjennom i konkurransen - gang på gang. Slike

18.

nederlag er nedbrytende og passiviserende. Arbeidslivet stiller i dag krav noen av disse unge ikke kan oppfylle.

Vi må utløse og mobilisere de unges ressurser. De har stilt krav. Vi må ta kravene på alvor ved å gi dem ressurser og ansvar. Ungdommen selv er landets viktigste ressurs.

Vi vil skape flere arbeidsplasser for ungdom i offentlig virksomhet og bygge ut arbeidstreningstiltakene for ungdom med særlige problemer. Vi vil utløse initiativ - ta vare på ideer. Ungdomskulturen, egenaktiviteten, skal få vekstmuligheter, ikke kveles i fødselen. Når flere hundre rocke-band er igang landet rundt, må de få

steder å være. Grupper av unge og eldre ønsker seg repressjonsverkesteder, musikk, teater, treffsteder. Et Virkelysten skal få muligheter for varierte utløp.

Barneåret 1979 viser at initiativ og ressurser kan utløses gjennom beskjedne støtte. Vi har tatt vare på denne erfaringen, og vil omsette den i praktisk politikk.

1980 var det året da det ble beslaglagt mer narkotika i Europa enn noensinne før. I den vestlige verden regner vi med å ha mellom 15 og 20 millioner misbrukere. Skandinavia er et narkotikamarked i vekst. Vår sterke kjøpekraft frister selgere som kynisk og uhyggelig treffsikkert trekker unge ut i elendigheten.

Regjeringen vil følge opp den aksjonsplanen for narkotika-problemer som er lagt fram av Sentralrådet for narkotika-problemer. Hensikten er å sette igang nye tiltak med bevilgninger utover det vedtatte budsjettet. I en vanskelig budsjettsituasjon er dette uttrykk for hvor alvorlig Regjeringen ser på narkotikaproblemet. Tiltakene dreier seg om både å minske etterspørselen etter narkotika, og dels om å stanse tilførselen.

Når vi ser på de to gruppene jeg har talt om - de eldre og ungdommen - er det en konklusjon som er klar: Innsats krever penger - mange penger. Derfor lover vi ikke store skattelettelser - det er uansvarlig og uanstendig når vi ser på truselen mot mange unges hverdag og trengselen i mange eldres.

Vi som er friske og arbeidsføre har ikke lov til å stille våre interesser foran behovene til de utsatte som må ha hjelp.

Skal vi utdype velferdsstaten, er det ikke dekning for løfter om store skattelettelser. Skattelettelser må føre til nedskjæring av velferdsgoder.

Men Høyres skatteløfter går tilsammen opp i 12 milliarder - en åttende del - av skatteinntektene. Samtidig sier de det er krise i skolene, helsestellet, sosialomsorgen og veisektoren - uten å si hvor mye mer de vil sette inn her. De har vært med på en rekke overbud i Stortinget og samtidig sier de at offentlige utgifter må begrenses

eller skjæres ned. De satser på at folk skal tro at de kan få mere for mindre. Når vi peker på at dette ikke henger sammen, sier de at vi er usaklige - eller at vi trekker deres gode sinnelag i tvil. Men vi mener det er et selvsagt krav å få vite om det er de gamle, de unge, barnefamiliene, helsestellet eller distriktene som skal ta støytten. Vi får ikke svar. De forsøk på svar som kommer bare øker forvirringen og uklarheten.

Presthus har sagt at alle poster på statsbudsjettet må regne med svakere vekst i tiden fremover. Dette er på ingen måte tilstrekkelig til å dekke skattelettelser på 12 milliarder. Her må det være snakk om kraftige nedskjæringer, ikke bare "svakere vekst". Og da må vel "krisene" bli større.

Høyres andre svar er at lavere skatt vil utløse ny innsats og økt verdiskapning i samfunnet. Det kan jo høres greit ut i teorien. Men det er en avgjørende svakhet ved resonnementet. Det har vært prøvd i praksis i en rekke land med høyrestyrte regjeringer. Intet land som har forsøkt kan vise resultater av den type som Høyre drømmer om. Sverige har forsøkt det: Etter at landet i 1976 fikk en borgerlig regjering - med Høyre-lederen som økonomiminister - ble det satt i verk skattelettelser. Det utløste ingenting - og resultatet er nå at Sverige sliter med rekord-underskudd på statsbudsjettet. Derfor må den svenske regjering fremme forslag om nedskjæring på sentrale sosiale goder. Derfor foreslår OECD nå økt arbeidsledighet som en hestekur for den svenske økonomien.

Det eneste den svenske politikken hittil har utløst, er en serie med regjeringskriser. Vi har nå den fjerde borgerlige regjering siden 1976 i vårt naboland. Dette gir ikke stabilitet i politikken.

Høyre forsikrer at borgerlig politikk skal gi lavere skatter, sterkere vekst og mindre inflasjon. La oss se på erfaringene - fra siste gang Høyre satt i regjering her i landet - fra 1965 til 1971: Den gang steg skattenivået sterkere enn i noen annen periode i vår historie - selv om vi var lovet lavere skatter på forhånd. Da Borten-regjeringen overtok i 1965 - etter en valgkamp da Høyre lovte lavere skatter - var det samlede skattenivået på 35 prosent av bruttonasjonal-

produktet. Da den samme regjering gikk av i 1971, var skattenivået steget til 45 prosent. Også den gang var det langt mellom liv og lære -mellom valgløfter og realpolitikk.

I Borten-regjeringens tid lå prisstigningen i Norge i årlig gjennomsnitt 1 prosent over OECD-området. I 1970-årene har den ligget under. Veksten i Borten-epoken lå lavere enn i perioden både før og etter.

Ja - den borgerlige regjeringen ble til og med to ganger - i 1969 og i 1970 -tvunget til å innføre prisstopp - det virkemiddel som de nå sier at de er prinsipiell motstander av. Vi fikk i denne perioden et tap i konkurranse-

evnen på 13 prosent. Det var mens Høyre hadde både industri og handelsminister. Det er noe ingen har sagt et ord om når angrepene har haglet over Arbeiderpartiets såkalt feilslåtte politikk. Willoch ønsker slett ikke å snakke om sist vi hadde en regjering der Høyre var med. Resultatene var nemlig ikke noe å skryte av!

Vi må bare slå fast at Høyres skatteforslag

- enten vil føre til en enorm prisstigning og et rekordstort underskudd på de offentlige budsjettene
- eller vil føre til nedskjæringer på de offentlige budsjetter av hittil ukjent størrelsesorden, og på hittil ukjente poster

- eller at det hele er en gigantisk valgbløff.

Kanskje er det en kombinasjon av alt sammen, men det gjør ikke saken noe særlig bedre.

Willoch liker ikke at vi trekker fram erfaringene fra Bortenregjeringen. Han sier det er så langt tilbake i tiden. Det er et uhyre svakt argument. Og Borten-regjeringen er nå en gang den eneste erfaring vi har. Borten-regjeringen brøt sammen av indre splid og kiv. Det samme gjorde de borgerlige samlingsregjeringer i Sverige der Høyre var med.

Vi vet ikke presist hva en borgerlig regjering vil gå inn for - det hylles i tåke. Men hvis de gjennomfører Høyres skattepolitikk - som vil rasere den offentlige økonomien - da kan velferdssamfunnet komme i fare. Det er ingen borgerlig leder som har gitt noe svar på hvordan store skattelettelser og velferdssamfunnet kan henge sammen. Det er nok den viktigste forklaringen på at det blir slike fortørnede reaksjoner når vi er nødt til å fortelle folk den dystre sannheten.

Det enkle spørsmål som vi og velgerne nå stiller til de borgerlige partiene er nå: Hvilken politikk vil dere føre om dere får makten? Dere går ut med tre programmer som spriker i alle retninger. Nå må velgerne få beskjed

om hva dere vil gjøre. Vi trenger en regjering med handlekraft. Vi trenger en regjering som kan løse landet gjennom de grove brottsjøene som nå bryter inn over oss. Vi trenger en regjering - ikke en diskusjonsklubb.

Valget er ikke avgjort. Store velgergrupper er i bevegelse. Nå gjelder det å få fram hva partiene står for. Valget skal dreie seg om hvordan landet skal styres. Det er her de borgerlige svikter. Vi kan stå ved våre resultater. Arbeiderpartiet gir velgerne svar før de skal ta standpunkt.